

FARO vragenlijst ingevuld door de Commissie Noord Holland van de Erfgoedvereniging Heemschut

1. Wat kunnen overheden en erfgoedinstellingen volgens u doen om meer ruimte te bieden aan erfgoedgemeenschappen als gelijkwaardige partner in de zorg voor cultureel erfgoed? Max. 250 woorden

"It takes two to tango". De zorg voor erfgoed is een gedeelde verantwoordelijkheid van overheden, erfgoedinstellingen én de mensen die zich ermee verbonden voelen. Faro is van belang om het fenomeen 'erfgoedgemeenschap' te versterken. Naast 'behoud door ontwikkeling' komt met Faro 'behoud door betrokkenheid' erbij. Onvermeld blijft dat de belangrijkste basis voor erfgoed nog steeds het 'behoud door bescherming' is. Met de komst van de omgevingswet is erfgoed onderdeel van de ruimtelijke ordening geworden. Mooie woorden over verplichte cultuurhistorische inventarisaties, rekening houden met erfgoedwaarden en een rol als inspiratiebron die richting geeft in ruimtelijke transformaties. Dat lijkt allemaal heel mooi en waardevol, maar de vraag is hoe sterk de positie van erfgoed in het bijzonder en omgevingskwaliteit in het algemeen in het omgevingsbeleid werkelijk is. Te vaak zien we dat van het omgevingswet motto "Ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit" het accent te veel op het eerste deel ligt en er onvoldoende aandacht is voor het (onbeschermd) erfgoed en goede omgevingskwaliteit. De vraag is dan of overheden hun deel van die gedeelde verantwoordelijkheid voor (het behoud van) erfgoed wel goed invullen. Er wordt al jaren geconstateerd dat het erfgoedstelsel niet optimaal functioneert. Er zijn grote zorgen over de capaciteit en deskundigheid bij gemeenten en provincies op het gebied van erfgoed in de fysieke leefomgeving. Bij gemeenten die onvoldoende toegerust zijn, kunnen (wettelijke) taken en erfgoedopgaven onder druk komen te staan. En ook het provinciale toezicht (IBT) is niet overal op orde. Dus vooral de erfgoedrol van overheden moet versterkt worden.

2. Wat hebben erfgoedgemeenschappen en vrijwilligersorganisaties nodig om vitaal en veerkrachtig te blijven? Max. 250 woorden

Er is de afgelopen decennia al heel veel nagedacht, onderzocht en geschreven over vrijwilligerswerk, ook in de erfgoedsector. Erfgoedvrijwilligers ondersteunen kan op verschillende manieren, waarbij de focus ligt op het waarderen, scholen en ontzorgen van de vrijwilligers. Belangrijke stappen zijn het bieden van duidelijke taken, het tonen van waardering, persoonlijke begeleiding, en mogelijkheden voor deskundigheidsbevordering. En daar is dus een op zich redelijk tot goed ondersteuningsaanbod uit voort gekomen. Maar veel van dat aanbod is toch "instellingsgericht". Hoe je als organisatie je vrijwilligersbeleid goed inricht. Of hoe vraag en aanbod bij elkaar kunnen komen. Niks mis mee en zeker belangrijk. Maar in de praktijk is de ondersteuning van erfgoedvrijwilligers vaak maar beperkt geregeld en nog veel te versnipperd. En welke ondersteuning hebben burgers als ze zich zorgen maken over het verdwijnen van erfgoed en zich daarom tot de gemeente wenden. Voorbeeldsituaties genoeg: gebouwen worden gesloopt, sloten gedempt, beschermde landschappen bebouwd en tegen beschermd erfgoed in verval wordt niet opgetreden. Oorzaken die daarvoor genoemd worden zijn het gebrek aan lokaal draagvlak en tekort aan financiële middelen. En dat is een vicieuze cirkel. Want gebrek aan draagvlak leidt tot onvoldoende toekenning van capaciteit, deskundigheid en middelen, waardoor het draagvlak weer verder zal afnemen. Burgers die daar invloed op uit willen oefenen weten vaak niet hoe ze dat kunnen doen. En de ondersteuning van die vrijwilligers is nog onvoldoende

geregeld. Geef de Steunpunten of Erfgoedhuizen de opdracht en de middelen om de complete ondersteuning van erfgoedvrijwilligers en burgers goed in te richten.

3. Hoe kunnen we het potentieel van de verbinding tussen cultureel erfgoed en de samenleving beter benutten? Max. 250 woorden

Het erfgoedveld legt in toenemende mate verbinding met de samenleving. Er is sprake van een verandering waarbij deze verbinding nog intensiever en inclusiever kan worden. Maar ook hier is de vraag relevant waar de primaire verantwoordelijkheid ligt voor de gewenste en noodzakelijke versterking. “Het Verdrag van Faro (Raad van Europa, 2005) roept overheden op de verbinding tussen erfgoed, mens en samenleving te versterken. Dit sluit nauw aan bij mijn beleidsambities.” schrijft de Minister op 24 april 2023 aan de Tweede Kamer. Het is goed dat deze vraag ook aan de erfgoedsector gesteld wordt. Maar na alle inspanningen die het particuliere deel daarvan al decennialang met veel enthousiasme heeft geleverd, moeten we voor die versterking nu vooral naar de overheden en de inrichting van het stelsel kijken. Het behouden en beschermen is door de decentralisatie nu vooral een gemeentelijke taak. En die zijn in veel gevallen onvoldoende toegerust om hun (wettelijke) taken en erfgoedopgaven uit te voeren. Het Programma Erfgoed & Overheid biedt daar enig soelaas, maar feitelijk nog onvoldoende omdat structurele versterking nog niet in beeld is. En wat gebeurt er nu als er erfgoed bedreigd wordt? Een gebouw zonder bescherming kan vaak vrijelijk gesloopt worden. En verzoeken om bescherming slagen vaak niet. Zo gaat veel waardevols verloren. Er gaan stemmen op om niet alleen natuur, maar ook gebouwen rechtspersoonlijkheid te geven. En procederen is vaak niet succesvol, omdat rechters kijken of de procedures goed gevolgd zijn en niet naar het belang van de in geding zijnde cultuurhistorische waarden.

4. Wilt vanuit uw erfgoedpraktijk uw kijk willen meegeven op de ambities en doelen voor de volgende fase van de uitvoering van het Verdrag van Faro? Hieronder is daar ruimte voor. Max. 250 woorden

Het is vanuit Heemschut al eerder betoogd: er staat een [olifant in de Faro kamer](#). De rijksoverheid trekt zich terug. De omgang met erfgoed is over de schutting naar de gemeenten gegooid. En we weten hoe dat uitpakt is. Goed erfgoedbeleid hangt nu nog te veel af van toevalligheden, politieke wil en een gebrek aan structurele financiële middelen, capaciteit en kennis bij gemeenten. De positie van erfgoed in ruimtelijke opgaven en transities is en blijft beperkt. Verbetering blijft uit omdat er geen correctiemiddel is op gebrekkig functioneren, het interbestuurlijke toezicht (IBT) niet optimaal functioneert en ook OCW niet stuurt. Dus laten we stoppen met het verzinnen van lapmiddelen zoals tijdelijke subsidies en eindige projecten en inzetten op de stelselverbetering die zo hard nodig is. Dat vraagt om eigenaarschap dat gefaciliteerd wordt met tijd, ondersteuning, middelen en (juridisch) instrumentarium. Om een paar belangrijke punten eruit te lichten:

- Zorg dat gemeenten en provincies hun wettelijke taken uitvoeren;
- Zet de IBT-interventieladder in bij taakgebreken en taakverwaarlozing;
- Maak het aanbod van de Steunpunten Erfgoed uniform en toegankelijk voor vrijwilligers;
- Verklaar de eigenaarstoestemming in de monumenten aanwijzingsprocedure onrechtmatig;
- Geef gebouwen en landschappen rechtspersoonlijkheid zodat ze zich kunnen verweren;
- Zorg dat rechters erfgoedkwesties niet alleen procedureel, maar ook inhoudelijk toetsen;
- Versterk de positie van omgevingskwaliteit bij ruimtelijke ontwikkelingen.

De erfgoedsector heeft een transitie nodig om de vrijblijvendheid voorbij te gaan. En laten we de verbetering van het erfgoedbeleid werkelijk samen oppakken. Wij zijn er al jaren klaar voor!